

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№5

2025
MAY

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

РЭУ.РФ
Российский экономический университет
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik & iqtisodiyot

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

*Elektron nashr,
754 sahifa, may, 2025-yil.*

BOSH MUHARRIR:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

TAHRIR HAY'ATI:

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

muhandislik & iqtisodiyot

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modelashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjima shunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti

08.00.01 - Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 - Makroiqtisodiyot
08.00.03 - Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 - Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 - Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 - Ekonometrika va statistika
08.00.07 - Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 - Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 - Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 - Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 - Marketing
08.00.12 - Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 - Menejment
08.00.14 - Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 - Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 - Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 - Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan
"Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan
milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha
"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

M u a s s i s: "Tadbirkor va ishbiarmon" MChJ

H a m k o r l a r i m i z:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

Mahalliy budjetlar daromadlarini oshirish imkonoyatlari	12
Soatova Nodira Boboxanovna	
Bank aksiyalarining bozor bahosini shakllantiruvchi omillar va baholash metodologiyasi	18
Raxmatov Azizjon Jaloliddinovich, Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
Namangan viloyatida kichik biznes subyektlarini yanada rivojlantirish va ular samaradorligini oshirish.....	23
Jalolova Muazzamxon Akbarjonovna	
Kichik biznesni tijorat banklari tomonidan moliyalashtirishning o'ziga xos jihatlari	31
Nematulloyev Suxrob Sobirovich	
Qayta tiklanadigan vodorod narxlarini strategiyasini o'rganish: xarajat noaniqliklarini bartaraf etish	35
Nuraliyeva Komila Sanakulovna	
Prospects for improving the efficiency of deposit operations in commercial banks	42
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
Bank tizimida moliyaviy innovatsiyalar va raqamli texnologiyalar mohiyati va ahamiyati.....	51
Xodjimamedov Akmal Ashurovich, Umedov Abdullo Umedovich	
Elektron tijoratnini rivojlantirishni boshqarish samaradorligini baholash natijalari tahlili.....	57
Madieva Zuxra Iskandarbekovna	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida xotin-qizlar barqaror ish bilan bandligini oshirishning ilmiy-nazariy asoslari.....	63
Xoliyorova Shoxista Qahramon qizi	
Qurilish materiallari sanoati korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	70
Qodirov Sardorbek Isroiljon o'g'li	
The role of sports marketing in training leadership personnel in the sports management system.....	75
B.Y.Hamraev	
Sanoat korxonalarida quyosh energiyasidan foydalanish orqali iqtisodiy samaradorlikni oshirish yo'llari	79
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishni davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi	85
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
Роль центрального банка в контроле инфляции: политика инфляционного таргетирования	95
Камилова Наргиза Абдукахоровна, Пиримкулов Фирдавс Шухратович	
Ko'pkari ot sporti o'yini chavandozlari sport kiyimini ishlab chiqish uchun tavsiya etilayotgan matolarning xususiyatlari tahlili.....	102
Musayeva Lobar Sayfullayevna, Po'latova Saboxat Usmanovna	
Оценка технико-экономических показателей автономной фотоэлектрической установки с устройством очистки от снега.....	107
Юлдошев Исроил Абриевич, Рустамова Шахноза Шухрат кизи, Ботилов Бозорбек Мусурмон угли, Жураев Обид Шавкатович, Атоева Мохинур Амриллаевна	
Some considerations about the specific features of advertising texts	116
Mustaqimova Kunduz Sobirovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank xizmatlari amaliyoti tahlili.....	121
Tangriev Izzat Raxmatullaevich	

Fransuzcha va o'zbekcha terminlar vektori asosidagi semantik o'xshashlik.....	125
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Abduaxadova Zilola Jamoliddinovna	
Sayyohlik tilining raqamli tadqiqi: fransuz va o'zbek terminlarining multimodal vektor va vizual xaritalanishi.....	131
Abduaxadova Zilola Djamoliddinovna	
Обеспечение финансовой устойчивости предприятий: проблемы и решения	136
Аллаберганов Зокир Гойилович	
Qurilish korxonalarini boshqarishning tashkiliy mexanizmlarini shakllantirishdagi muammolar	142
Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
Innovatsion startaplarni moliyalashtirishda venchur kapitali	149
Bozorova Ozoda Raximovna	
Pul-kredit siyosati orqali iqtisodiyotni tartibga solish	154
Berdiyev Akram O'ktamovich	
Yashil buxgalteriya hisobi va ekologik masalalarga oid xalqaro talablar va yondashuvlar	163
Eshquvvatova Muxlisa Avaz qizi	
Sug'urta tashkilotlari moliyaviy hisobotlari auditida muhimlik va risk darajasini aniqlash uslubiyotini takomillashtirish	169
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Chizmageometriya fanida gamifikatsiya va didaktik o'yinlarning samaradorligi.....	174
Yo'ldashev Solmonjon Iqboljon o'g'li	
Tijorat banklarining nodepozit moliyaviy resurslarini optimallashtirish	179
Tangirkulov Bekzod Boxadirovich	
Теоретические аспекты, причины и специфика безработицы (на примере Республики Узбекистан)	186
С.Э. Холмуратов	
Xalqaro oziq-ovqat bozorida raqobat sharoitida meva-sabzavotchilik tarmog'ini rivojlantirishga oid xorij tajribalari	191
Mengnorov Almardon Abdirahmonovich	
O'zbekistonning butunjahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lish jarayonlari va uning soliq tizimiga ta'siri	202
Qurbonov Muxiddin Abdullaevich	
Qoraqalpog'istonda mehmonxona xo'jaligining hozirgi holati tahlili	207
Xalimova Fayoza Nafasovna	
Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellektning bugungi kundagi ahamiyati.....	212
Norboyeva Mahliyo Rustamovna, Komiljon Baxromov Muzaffar o'g'li	
Method of drying melon using solar radiation and a household solar-infrared dryer.....	216
Khakimova Sabina Shamsiddin qizi, Qodirov Jobir Ro'zimamatovich, Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, Yangiboyev Fayoz G'aybullay o'g'li	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ini moliyalashtirish istiqbollari	227
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Влияние розничного кредитования на потребительский спрос	231
Базарова Нигора Равшановна	
Влияние розничного кредитования на потребительский спрос	231
Базарова Нигора Равшановна	
Прямые иностранные инвестиции как основной фактор повышения конкурентоспособности экономики стран	238
Наврузов Икрам Абдуллаевич	
Qishloq xo'jaligini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish	243
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Tayyor mahsulotlar hisobi bo'yicha xorij tajribasi va ulardan respublikamizda foydalanish imkoniyatlari.....	248

Xotamov Alisher Xotamjon o'g'li, Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
Sanoat korxonalarida asosiy vositalar qadrsizlanishi va eskirishini hisobga olishni optimallashtirish.....	255
Kurbonova Shaxrinov Avazxonovna	
Korxonalarda ishlab chiqarish xarajatlarini auditorlik tekshiruvdan o'tkazish	262
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li, Shanasirova Nodira Abdullayevna	
Digital transformation in public sector: advantages and challenges of the integration.....	266
Abdurakhmanova Sevinch	
Стратегическое планирование и предсказание результатов деятельности организации.....	271
Алимов Бехзоджон Наврузжонович	
Влияние привлечения инвестиций в национальную экономику на повышение конкурентоспособности предприятий.....	277
Каримова Дилафруз Садирдин кизи	
Nomoddiy aktivlar auditida sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari	283
Rozmatova Umida Yuldashevna	
To'g'ridan-to'g'ri sug'urtalash operatsiyalari bo'yicha sug'urta zaxiralarini shakllantirishni xalqaro standartlar asosida tashkil etish.....	290
X.A.Raximov	
"Sog'liqni saqlash sohasida davlat-xususiy sheriklik loyihalarini moliyalashtirishning innovation mexanizmlari va normativ asoslari"	294
Karabaev Sanjar Abdusamatovich	
Tibbiyot muassasalarida iqtisodiy barqarorlikning dinamik tahlili.....	302
Elmurodov G'ayratjon Abdumurodovich	
Korxona faoliyatini optimallashtirishdagi iqtisodiy tahlilning roli va ahamiyati.....	308
Sattorov Mirjahon	
Роль контекстного маркетинга в условиях ограниченной аудитории и дефицита ресурсов.....	313
Дебердиев Анвар	
O'zbekistonda korxonalarning iqtisodiy barqarorligini raqamli texnologiyalar yordamida oshirish	319
Iminova Nargizaxon Akramovna, Mo'ydinov Ma'murjon Mansurjon o'g'li	
Jahon amaliyotida eksport moliyalashtirishi: uning shakllari, afzalliklari va kamchiliklari	328
Xudoynazarov Sherzod Ismoilovich	
Ramli transformatsiya va korxonaning barqarorligi	333
Soibov Nozimbek Faxridin o'g'li	
Raqamli texnologiyalar yordamida kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish.....	342
Ernaqulov Sunnatillo Nurali o'g'li	
Роль цифровой эпохи в банковской сфере	346
Максудова Шахзода	
Yashil iqtisodiyotda innovatsiyalar va ekologik barqarorlik.....	350
Sultonov Omon Juma o'g'li	
Iqtisodiy modernizatsiya va uning davlat rivojlanishiga ta'siri	355
Zuvaydullaev Nematullo Oybek o'g'li	
Международный опыт: применение корпоративного менеджмента в государственном управлении развитых стран.....	360
Махмудова Севара Улугбековна	
Carbon markets and agribusiness: assessing the role of emissions trading in promoting sustainable agricultural practices.....	366
Mubina Toirova	
Standartlashtirishda nanotexnologiyalarning o'rni va ahamiyati	371
Ahmedova Sitara Asqar qizi	

Sut mahsulotlarini saqlash jarayonini boshqarish tizimining barqarorlik masalasi.....	376
Sabirov Ulugbek Kuchkarovich, Oqilov Azizbek Kozimjon o'g'li	
Kredit risklarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni.....	392
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
Alyuminiy ion energiya saqlaydigan qurilmalarning afzalliklari	399
Bafojev Abduhamid Hoshim o'g'li	
Buxgalteriya axborotining investisiya qarorlarga ta'siri.....	403
Rahmatova Shahnoza Shukurovna	
Комплексный подход к оценке и обеспечению финансовой безопасности текстильных предприятий.....	408
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич	
Markaziy osiyo mamlakatlarida nodavlat notijorat tashkilotlarini moliyalashtirish: O'zbekiston tajribasi bilan solishtirma tahlil.....	416
Aliyev Arslon Salom o'g'li	
Temir yo'l transportini rivojlantirishda xorijiy olimlarning ilmiy yondashuvlarI	422
Nasrullayev Nurbek Baxtiyarovich	
IoT (Internet of Things) texnologiyalari va ularning ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llanilishi	428
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich, Yoqubov Bobur Mamasobir o'g'li	
Improvement of preparation of accounting policies in joint-stock companies	433
Ovlayev Suhrob Temur o'g'li, Yo'ldiyev Oybek Ulug'bek o'g'li, Normo'minova Dilorom Umar qizi, Avlayeva Oybarchin Olim qizi	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion marketing strategiyalaridan foydalanish.....	437
Samadov Askarjon Nishonovich	
Bir qatlamli elastik asosda joylashgan to'sinning seysmik kuchlar ta'siridagi tebranishining v.z. vlasov usuli asosida analitik tadqiqi	444
Kamola Xaydarova	
Applications of hyperbolic geometry in physics and biology	449
Khaknazarova Khurshidabonu Kenjaevna, Otakulova Rukhshona Akram kizi	
Korxonalarni qayta tashkil etishda moliyaviy hisobot tuzish bo'yicha xalqaro tajriba, uni o'zbekistonda qo'llash imkoniyatlari.....	456
Davletov Ikram Raximberganovich	
Qoraqalpog'iston respublikasida turizm rivojini ta'minlovchi iqtisodiy va tashkiliy choralarni mukammallashtirish.....	462
Tleumuratov Baxadir Genjemuratovich	
Milliy iqtisodiyotda fond bozorini rivojlantirish istiqbollari	468
Sultonov Sherali Nuraliyevich	
Дифракция и отражение упругих поперечных волн в изотропной среде с жёсткой границей	476
Салиев А.А., Кеунимжаев М.К.	
Tijorat banklarida investitsiya loyihalari samaradorligi va amaliy holati tahlili	481
Axmedov Shoymurod Azamat o'g'li	
Aralash tolalardan tayyorlangan iplarning mustahkamlik xususiyatlarini o'rganish va tahlil qilish	486
Nurboev Rashit Xudoyberdievich, Salimov Shuhrat Halimovich, Bozorov Rustam Rasulovich	
Namangan viloyatining turizm salohiyatini rivojlantirish istiqbollari: Hududiy raqobatbardoshlik va innovatsion yondashuvlar	491
Khusniddin Egamnazarov	
Klasterlar hisob siyosatida boshqaruv hisobining metodologik asoslari.....	498
Toshpo'latov Azizbek Shermuxamadovich	

Jismoniy shaxslar soliq ma'muriyatchiligining nazariy masalalari	505
Isroilov Boxodir Ibragimovich, Ibragimov Boburshox Boxodir o'g'li, Navruzova Farog'at Abdihamid qizi	
Digital Transformation in Public Sector: Advantages and Challenges of the Integration.....	511
Abdurakhmanova Sevinch	
Важность проекта “Умный город” в Узбекистане.....	517
Акбаржон Иминов	
Iqtisodiy tizimda risk va uning xususiyatlari.....	522
Nasimov Ravshanjon Azimovich	
Innovatsion faoliyatning moliyaviy rag'batlantirish va boshqaruv samaradorligini belgilovchi omil va jihatlar.....	530
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
Влияние цифровизации на сокращение теневой экономики: возможности и ограничения	536
Срождидинова З.Х., Шарифзода Мубина Дилмуроджон кизи	
Строительство здания с ограждающей конструкцией из энергоэффективных мелкоштучных трехслойных блоков	540
Акрамов Х.А., Тохиров Ж.О.	
Проблемы и пути внедрения механизма налогового стимулирования центров инновационного роста нового Узбекистана.....	546
Умаров Б.С.	
Современные тенденции и перспективы повышения износостойкости футеровок в горно-размольных установках	556
Акмал Жуманазаров, Илхом Эгамбердиев, Элбек Очилов, Маъруф Саибов	
Aktsiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvga raqamli texnologiyalarni joriy qilishning ilmiy-nazariy asoslariga qarashlar.....	562
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Habibullaeva Shirinxon Tohir qizi	
Kredit risklarini boshqarishda zamonaviy texnologiyalarning o'rni.....	570
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
Iqtisodiy islohotlar jarayonida tovar va xizmatlar importining narxlar shakllanishiga ta'siri	577
Bababekova Gulchexra Baxtiyorovna	
Теоретические вопросы инвестиционного обеспечения центров инновационного роста региона	584
Умаров Б.С	
Tijorat banklarida investitsiya loyihalari samaradorligi va amaliy holati tahlili	591
Axmedov Shoymurod	
Lazer nurlari ta'sirida wet-blue charm yarim mahsuloti xususiyatlarining o'zgarishi	596
Qodirov T.J, Azimov J.Sh, Yusupova D.N	
Ta'lim, ekologiya va raqamlashtirish sohalarida bolalar va o'smirlar turizmini integratsiyalash: xalqaro tajribalar va O'zbekiston	601
Islomova Dilrabo Salomovna	
Avariya rejimlarida kichik yuklamali elektr ta'minoti tizimlarining kabel izolyatsiyasi monitoringini avtomatlashtirishning zamonaviy yondashuvlari	606
Mirzoyev Narzulla Nuriddinovich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich	
Eksport faoliyatini rivojlantirish: global tajribalar va milliy imkoniyatlar	609
D.E.Qarshiev	
Iot (internet of things) texnologiyalari va ularning ishlab chiqarish jarayonlarida qo'llanilishi	614
Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich, Yoqubov Bobur Mamasobir o'g'li	
Sa'noat korxonalari va mexatron robotlarni optimal avtomatlashtirish va boshqarishda sun'iy intellektning ahamiyati	621
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul O'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Комплексный подход к оценке и обеспечению финансовой безопасности текстильных предприятий.	625
Турсунов Бобир Ортикмирзаевич	

Method of Drying Melon Using Solar Radiation and a Household Solar-Infrared Dryer	633
Khakimova Sabina Shamsiddin qizi, Qodirov Jobir Ro'zimamatovich, Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, Yangiboyev Fayoz G'aybulla o'g'li	
Kabel izolyatsiyasi holatini monitoring va avtomatlashtirilgan nazorat tizimlari muammolari	633
Mirzoyev Narzulla Nuriddinovich, Mamatqulov Toyir Chorshanbiyevich	
Controlling Execution Mechanisms in Intelligent Systems Using Neural Networks	649
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Algorithm for Optimizing Repetitive Tasks in Production Process Execution Mechanisms	654
Azizbek Yusupbekov Nodirbekovich, Husniddin Esonov Mamarasul o'g'li	
Ijro mexanizmlarini visual simulyatsion modellash tirishning boshqaruv samaradorligini oshirishdagi ahamiyati	659
Karabayev Ibragim Turdiyevich, Esonov Husniddin Mamarasul O'g'li, Mamatqulov Toir Chorshanbiyevich	
Kompaniyaning strategik qarorlar qabul qilishida pul oqimini tahlili va uni bashoratlashning ahamiyati	663
Urmanbekova Iroda Farxodovna	
Pul oqimi haqida hisobot: xalqaro tajriba va milliy amaliyotda qo'llanilishini takomillashtirish	667
Xaydarova Nargiza Anvarovna	
Tadbirkorlik faoliyatini samarali boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning holatlari	676
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Davlat xizmatlarining raqamlashuvi va tadbirkorlikka ta'siri	680
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Tadbirkorlikni samarali boshqarishda va raqamli texnologiyalardan foydalanishda rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi	687
Sattarov Xayrulla Fayzullayevich	
Теоретические вопросы инвестиционного обеспечения центров инновационного роста региона	688
Умаров Б.С	
Mahallalarda tadbirkorlikni va hunarmadchilikni rivojlantirishni boshqarishning ilmiy-nazariy jihatlarini	696
Tuxtasinov Zafarjon Odiljonovich	
A Comparative Technological Assessment of Lubricants Utilized in Cotton Ginning and Spinning Mills	700
Shokhsanam Imomalieva, Anvar Makhkamov, Doniyor Dadamirzayev, Mirzabek Nabijanov	
Joriy aktivlar auditida firibgarlik holatlarini aniqlash metodlarini takomillashtirish	704
Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Состояние гендерного равенства в экономических секторах и влияние стереотипов на рынок труда (с фокусом на Узбекистан)	710
Адалат Худайбергенова Нейматуллаевна, Севинч Фатиллоева Лутфилло кизи, Дилфуза Абдуллаева Розакуловна	
Динамика международных денежных переводов и тренды их развития в узбекистане	718
Гимранова О. Б.	
Turizm sohasi investitsion salohiyatiga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar	726
Ayubov Ilyos Iloxomovich	
Enhancing waste management efficiency through digital technologies	732
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
Qurilish jarayonlarini boshqarishning xorij tajribalari va ularning milliy investitsion-qurilish sohasiga transformatsiyasi	740
Abduvaliyev Bekzod Muxiddin o'g'li	
Tijorat bank aktivlari portfelini samaradorligini takomillatirishning zamonaviy yo'llari	747
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich	

TIJORAT BANK AKTIVLARI PORTFELINI SAMARADORLIGINI TAKOMILLATIRISHNING ZAMONAVIY YO'LLARI

Xojiyev Jaxongir Dushabayevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
mustaqil tadqiqotchi

E-mail: xojiyevjaxongir1@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3253-2119

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda bank aktivlari samaradorligini oshirishning an'anaviy va zamonaviy usullari hamda uni rivojlantirish orqali milliy iqtisodiyotimizda tijorat banklari faoliyatini jadallashtirish yo'llari yuzasidan fikr-mulohazalar bayon etilgan. Xususan, moliyaviy sektorni izchil isloh qilish davomida qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda va natijada ilg'or bank biznesini yuritish hamda ushbu sektorda raqobat muhitini kuchaytirish uchun zarur huquqiy shart-sharoitlar yaratilmoqda. Shuningdek, mamlakatimizda bank aktivlari samaradorligini oshirish istiqbollarida mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish bo'yicha muallif yondashuvlari va takliflari keltirilgan.

Kalit so'zlar: Tijorat banki, raqamli transformatsiya, innovatsion bank, bank mahsulotlari, boshqaruv tuzilmasi, bank strategiyasi, aktivlar, bank aktivlari, bank passivlari, marja, kredit, depozit, foizli, foizsiz daromad va xarajatlar.

Abstract: This article discusses both traditional and modern methods of increasing the efficiency of bank assets in Uzbekistan, and outlines ways to enhance the performance of commercial banks through the development of asset management. In particular, as part of consistent reforms in the financial sector, necessary legal frameworks are being established to foster competition and support advanced banking practices. The article also presents the author's approaches and proposals for addressing current issues in improving asset efficiency.

Key words: Commercial bank, digital transformation, innovative bank, banking products, management structure, banking strategy, assets, bank assets, bank liabilities, margin, credit, deposit, interest and non-interest income and expenses.

Аннотация: В статье изложены традиционные и современные подходы к повышению эффективности банковских активов в Узбекистане, а также представлены предложения по активизации деятельности коммерческих банков через совершенствование активных операций. В частности, в процессе последовательной реформы финансового сектора создаются необходимые правовые условия для развития конкурентной среды и ведения передового банковского бизнеса. Также рассмотрены существующие проблемы в повышении эффективности банковских активов и даны предложения по их решению.

Ключевые слова: Коммерческий банк, цифровая трансформация, инновационный банк, банковские продукты, структура управления, банковская стратегия, активы, банковские активы, банковские пассивы, маржа, кредит, депозит, процентные и беспроцентные доходы и расходы.

KIRISH

Banklararo raqobat muhitining rivojlanib borishi bank aktivlarini joylashtirish va ularning samaradorligini oshirishda an'anaviy yondashuvlardan voz kechib, bank amaliyotida samaradorlikni baholashning yangi va zamonaviy usullarini joriy etishni rag'batlantirmoqda.

Mamlakat bank tizimini isloh qilish strategiyasida "...kredit portfeli va tavakkalchiliklarni boshqarish sifatini yaxshilash, kreditlash hajmlarining mo'tadil o'sishiga amal qilish, muvozanatlashgan makroiqtisodiy siyosat yuritish, korporativ boshqaruvni takomillashtirish va xalqaro amaliy tajribaga ega bo'lgan menejrlarni jalb qilish, moliyaviy tavakkalchiliklarni baholash uchun texnologik yechimlarni tatbiq etish orqali bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash" ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan [1].

Tijorat banklarida kredit skoringi usulini qo'llash aktivlar samaradorligini oshirish bilan bog'liq quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

mijozlarning kredit tarixini o'rganish asosida yuqori salohiyatga ega qarz oluvchini aniqlash imkoniyati yuzaga keladi, bu esa kredit sifati ta'minlanishida muhim ahamiyat kasb etadi;

skoring tizimida qarzдорlikni undirishning uzoq muddatli istiqbolini aniqlashga e'tibor qaratilishi, aktivlarning muammoli aktivlarga aylanish ehtimolini kamaytiradi.

Shu o'rinda, mamlakatimiz banklarining amaliyotida kredit skoringini to'laqonli va talab darajasida amalga oshirish bilan bog'liq qator muammolar mavjudligini qayd etish zarur.

Birinchidan, tijorat banklari kredit skoringi usulini, asosan, kredit siyosatida kreditlash elementlaridan biri sifatida belgilab, uni faqatgina umumiy tartibda qo'llab kelmoqda. Qarzдорlarning moliyaviy holatini baholashda esa skoring usuli chuqur tahlil etilmaydi. Ichki me'yoriy hujjatlarda kredit skoringiga qo'yiladigan aniq talablar, qo'llash tartibi va uslublari yetarlicha bayon etilmagan.

Ikkinchidan, kredit skoringi usulining samaradorligi, eng avvalo, qarz oluvchining moliyaviy holati to'g'risidagi ma'lumotlarning to'liq va ishonchli manbalariga bog'liq. Shu sababli, banklar tomonidan ushbu ma'lumotlarni yig'ish, tizimlashtirish va qayta ishlash uslublari takomillashtirish zarurati mavjud.

Uchinchidan, skoring tizimining samarali ishlashi faqatgina ma'lumotlar tahliliga emas, balki ushbu ma'lumotlar asosida xulosa chiqara oladigan yuqori malakali kadrlar mavjudligiga ham bog'liq. Shu bois, banklarda malakali mutaxassislarining yetishmasligini bartaraf etish, kadrlar tayyorlash va ularning barqaror ishlashini ta'minlash dolzarb masala hisoblanadi.

Stress-testlash usuli. XX asrning 1990-yillarida yuzaga kelgan moliyaviy inqirozlar banklar tomonidan aktiv va passivlarni boshqarishda qo'llanilayotgan moliyaviy instrumentlarning bir qator kamchiliklarini yuzaga chiqardi. Ushbu holatni bartaraf etish maqsadida xalqaro moliyaviy institutlar a'zo davlatlar bank tizimlaridagi moliyaviy barqarorlikni tahlil qilish mexanizmlarini takomillashtirishga kirishdi. Bu jarayon natijasida, alohida portfellarning risklarini baholash imkonini beruvchi stress-testlash usuli paydo bo'ldi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda moliyaviy xizmatlarni ko'rsatish va iste'mol qilishda, shuningdek, texnologik rivojlanish natijasida bank va moliya tizimlarida sezilarli o'zgarishlar yuz bermoqda. Internet va mobil texnologiyalarning keng qo'llanilishi bank xizmatlari tarixida ilgari kuzatilmagan darajadagi innovatsion yondashuvlarni shakllantirmoqda. Elektron kanallar orqali xizmatlar ko'rsatish mijozlarga qo'shimcha qulayliklar yaratmoqda. Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar tajribasida masofaviy bank xizmatlariga bo'lgan talab ortib bormoqda.

A.I. Jukov tijorat banklari xizmatlarini quyidagicha ta'riflaydi: "Tijorat banklari xizmatlari – bank foydasiga ma'lum bir haq evaziga, mijozning talabiga binoan bank operatsiyalarini bajarish" [2].

Bank tizimi rivojlanishining zamonaviy bosqichida xizmatlarning elektron shaklga o'tishi alohida o'rin tutadi. Bu borada ilk fundamental tadqiqot 1974-yilda Xalqaro hisob-kitoblar banki qoshida tashkil etilgan Bank nazorati bo'yicha Bazeli qo'mitasi tomonidan olib borilgan. Mazkur qo'mita 2000-yilda "Cross-Border Electronic Banking Issues for Bank Supervisors" nomli xalqaro ma'ruzani tayyorladi [3]. Shuningdek, ushbu masalaga Xalqaro valyuta jamg'armasi va O'nlik guruhining (G10) tadqiqotlarida ham katta e'tibor qaratilgan [4].

Kreditga layoqatlilikni baholash usullariga oid tadqiqotlarda M.N. Konyagina va Ya.A. Klishinalar korporativ mijozlar kredit layoqatini baholash usullarini tasnifiy va kompleks modellar sifatida ajratib ko'rsatadilar [5].

Mamlakatimizda bank sohasida faoliyat yuritayotgan olim Sh. Abdullaeva esa xalqaro amaliyotda uchta asosiy model mavjudligini ta'kidlaydi: mustaqil reyting agentliklari modeli, statistik baholash modeli va ekspert baholash modeli [6].

Aktivlar sifatini baholash bo'yicha reytinglash usuli. Reyting tizimi jahon moliyaviy institutlari tomonidan ishlab chiqilgan bo'lib, u mamlakatlarning iqtisodiy siyosati va institutsional rivojlanishini baholash zaruratidan kelib chiqqan. Jahon banki tomonidan ishlab chiqilgan baholash uslublari asosida mamlakatlarga qarz va grant ajratish masalalariga oid qarorlar qabul qilinmoqda. Jahon iqtisodiy forumi esa 1979-yildan boshlab global reyting va raqobatdoshlik hisobotlarini e'lon qilishni yo'lga qo'ygan.

Tarixiy jihatdan, sarroflik idoralari mijozlar pul mablag'larini saqlash, ularni qarzga berish va olish bo'yicha amaliyotlarni yo'lga qo'ygan. Ushbu amaliyotlar bosqichma-bosqich rivojlanib, zamonaviy banklarning kredit, omonat va hisob-kitob faoliyatining shakllanishiga asos bo'lgan [7].

Fikrimizcha, tijorat banklarida aktivlar samaradorligini baholashda stress-test dasturlarini ishlab chiqish nihoyatda dolzarb bo'lib, bu borada IT-kompaniyalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, bank xodimlarining ushbu dasturiy tahlil natijalarini o'zlashtirishi va ularni qaror qabul qilishda to'g'ri qo'llay olish ko'nikmalarini shakllantirish zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolani tayyorlash jarayonida normativ-huquqiy hujjatlar, foydalanilgan ilmiy adabiyotlar va rasmiy internet manbalari asos qilib olingan. Tadqiqotda iqtisodchi olimlarning mavzuga oid nazariy qarashlari tahlil qilinib, ularning qiyosiy va tanqidiy tahlili amalga oshirilgan. Shuningdek, umumiy iqtisodiy usullar bilan birga tizimli tahlil, umumlashtirish, abstrakt-mantiqiy fikrlash va statistik tahlil usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda tijorat banklari tomonidan aktivlarni diversifikatsiyalash usuli bank aktivlari portfelining optimal tarkibiy tuzilmasini shakllantirishni nazarda tutadi. Mazkur yondashuv orqali aktiv amaliyotlarda tarmoq riskini kamaytirish va barqaror daromadlilikni ta'minlash muhim dolzarb masala sifatida ko'rilmogda.

Aktivlar portfeli va omillar tahlili usullari ichida kredit skoringi usuli alohida o'rin tutadi. Ushbu usul jismoniy shaxslarga iste'mol kreditlarini ajratishda ularning moliyaviy holatini aniqlash hamda maqbul qarz oluvchini tanlab olish muammosini hal etishga qaratilgan. Kredit skoringi modeli ilk bor 1940-yillarda amerikalik iqtisodchi D. Dyuran tomonidan ishlab chiqilgan. Dastlab bu usul jismoniy shaxslarning moliyaviy holatini baholash modeli sifatida shakllangan bo'lsa-da, hozirgi kunga kelib kreditga layoqatlilikni baholashning ishonchli va universal usuli sifatida keng qo'llanilmoqda.

Kredit skoringi usuliga xos xususiyatlar quyidagilardan iborat:

ushbu usul orqali qarz oluvchilarning kredit reytingi ko'rsatkichlari aniqlanadi;

kredit reytingini aniqlash jarayonida mijozlar moliyaviy holatidan kelib chiqib ma'lum toifalarga (sinf) ajratiladi;

kredit skoringi usuli ballik tizim asosida qarz oluvchining moliyaviy holatini baholashni nazarda tutadi;

skoring tizimi nafaqat qarz oluvchining kreditga layoqatlilikini, balki ularning defolt holatiga tushish ehtimolini ham baholaydi, shuningdek, kreditni qisman qoplash istiqboli ham tahlil qilinadi. Fikrimizcha, tijorat banklarida kredit skoringi usulini qo'llash aktivlar samaradorligini oshirish bilan bog'liq quyidagi afzalliklarni taqdim etadi:

mijozlarning kredit tarixini o'rganish asosida yuqori salohiyatga ega qarz oluvchini aniqlash imkoniyati yaratiladi, bu esa kredit sifatini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi;

skoring tizimida qarzдорlikni undirishning uzoq muddatli istiqbolini baholashga e'tibor qaratilishi aktivlarning muammoli aktivlarga aylanish ehtimolini kamaytiradi. (1-jadval)

1-jadval. Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashni tashkil etish tartibi¹

Bosqichlar	Bosqich nomi	Ishtirokchilar
1-bosqich	Mijoz (kafilni) identifikatsiya qilish	Mijoz / Front-ofis xodimi / FACE ID tizimi
2-bosqich	Bank dasturi orqali kredit olish uchun arizani shakllantirish	Dastur / Garov xodimi / Andarrayter / Tashqi tizimlar / Front-ofis xodimi / ABT / Mijoz
3-bosqich	Kredit olish uchun ariza berish bo'yicha muvofiq qaror qabul qilish	Bank dasturi / Garov xodimi / Andarrayter / Tashqi tizimlar / Front-ofis xodimi / ABT / Mijoz
4-bosqich	Kredit shartnomasini tuzish	Bank xodimi / Tashqi tizimlar / Old ofis xodimi / ABT / Mijoz
5-bosqich	Kredit ajratilishi	Front-ofis xodimi / Midl ofis xodimi / Bosh bank xodimi / ABT / Tashqi tizimlar
6-bosqich	Kredit berishni rad etish	Front-ofis xodimi / Urta ofis xodimi / Solvir / Tashqi tizimlar
7-bosqich	"Jismoniy shaxsga kredit berish" jarayon samaradorligini oshirish	Bosh ofis bo'limi (biznes jarayon egasi) / Muvofiq tarkibiy bo'linmalar / 2-daraja himoya liniyasi / Vakolatli organ

Skoring tizimi natijalari bir qator omillarga bog'liq hisoblanadi. Xalqaro bank amaliyotida skoring ko'rsatkichlarini hisoblashda mijozlarning kredit tarixidan tashqari, bir qancha muhim omillar ham inobatga olinadi. Jumladan:

jismoniy shaxsning oilaviy holati;
banklardagi hisobvaraqlari va aylanmalarga oid ma'lumotlar;
to'lovlar tarixi, xususan soliqlar, kommunal va boshqa to'lovlar bo'yicha axborotlar;
mijozning muddatli to'lovlar bo'yicha qarzdorliklari to'g'risidagi ma'lumotlar;
mijozlarning kreditga layoqatlilikini aniqlash uchun turli modellashirish usullari va matematik hisob-kitoblardan foydalaniladi.

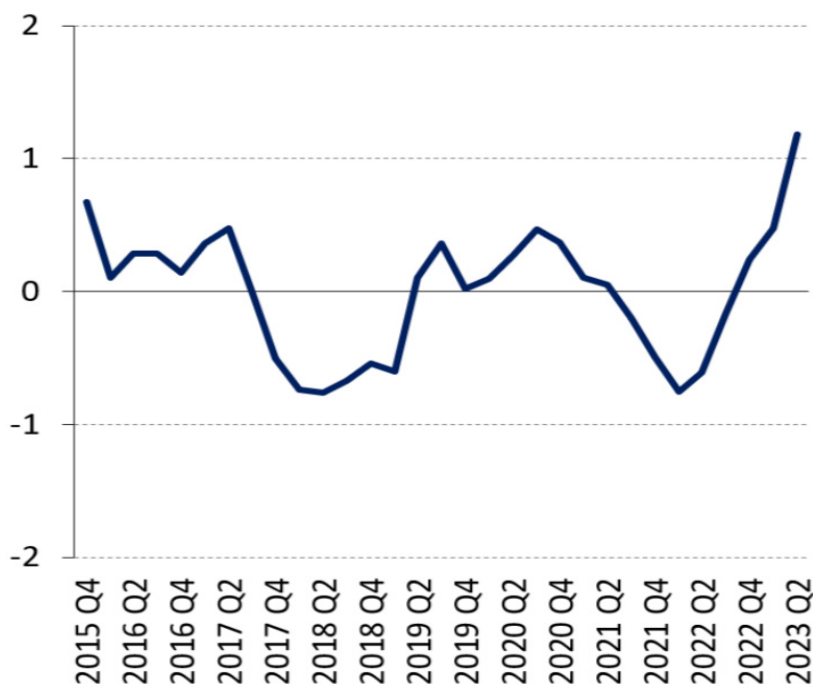
Shu o'rinda, mamlakatimiz banklari amaliyotida kredit skoringini talab darajasida o'tkazish bilan bog'liq bir qator muammoli jihatlar mavjudligini ta'kidlash lozim.

Birinchidan, tijorat banklari kredit skoringi usulini, asosan, kredit siyosatida kreditlashning elementlaridan biri sifatida belgilash bilan cheklanib qolmoqda. Qarzdorlarning moliyaviy holatini baholash jarayonida esa kredit skoringi usulidan umumiy va yuzaki tarzda foydalanilmoqda. Tijorat banklarining ichki me'yoriy hujjatlarida kredit skoringi usuliga qo'yiladigan aniq talablar, shuningdek, uni qo'llash tartibi va bosqichlari yetarlicha bayon etilmagan.

Ikkinchidan, kredit skoringi usulining samaradorligi, avvalo, qarz oluvchining moliyaviy holati to'g'risidagi ma'lumotlar bazasining to'liqligi va ishonchliligiga bog'liq. Shu sababli, banklarda qarz oluvchiga oid ma'lumotlarni tizimli tarzda yig'ish, tahlil qilish va yangilab borish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati tug'ilmoqda.

Uchinchidan, skoring tizimining samaradorligi faqat qarz oluvchining moliyaviy ko'rsatkichlarini kompleks tahlil qila olishda namoyon bo'lmaydi. Skoring tizimidan to'laonli foydalanish uchun tizimlashtirilgan ma'lumotlar asosida asosli kredit xulosalarini tayyorlay oladigan malakali mutaxassislariga ehtiyoj mavjud. Shu bois banklarda malakali kadrlar qo'nimsizligini kamaytirish va barqaror faoliyat yurituvchi, tajribali kreditlash mutaxassislarini tayyorlashga alohida e'tibor qaratish lozim.

1 Muallif ishlanmasi

1-rasm. Jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning YalMga nisbati tafovuti, foiz band

2023-yilning I-yarim yilligida jami kreditlar qoldig'ida jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar ulushi qariyb 30 foizga yetib, ushbu kreditlarning YalMga nisbati tafovutining ijobiy kengayganini ko'rsatdi. Mazkur davrda jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar qoldig'ining yillik o'sish sur'ati 54 foizni tashkil etgan. Bunga nomutanosib ravishda nominal YalM atigi 19 foizga o'sgan. (1-rasm)

Bunday tendensiyalar, bir tomondan, kreditlarga bo'lgan to'yinmagan talabning mavjudligi iqtisodiyot uchun tabiiy holat sifatida baholanishi mumkin. Boshqa tomondan esa, aholining qarzi yuki darajasining sezilarli oshib borayotgani, ularning daromadlari hamda kutilmagan makroiqtisodiy shoklarga nisbatan zaiflashishi mumkinligini ko'rsatadi.

Jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning YalMga nisbati tafovuti chakana kreditlash sektorida zaifliklar to'planayotganini aniqlash imkonini beradi. Ayniqsa, ushbu ko'rsatkichning YalMga nisbati va uning uzoq muddatli trendi o'rtasidagi tafovutning ijobiy kengayishi moliyaviy xatarlarning kuchayib borayotganidan ogohlantiruvchi signal bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mijozlarga kredit ajratish bo'yicha qaror qabul qilishning samarali mexanizmini joriy etishda yuqori malakali andarrayterlar guruhlarini tashkil etish, xizmat ko'rsatish jarayonlarini optimallashtirish, modulli (standartlashtirilgan) kredit mahsulotlarini joriy qilish hamda ularning bank kredit portfelidagi ulushini oshirish orqali tez va kam xarajatli chakana bank xizmatlari turlarini kengaytirish, shuningdek, banklarning skoring tizimlarini yanada takomillashtirish kabi yo'nalishlarga alohida e'tibor qaratish lozim. Tijorat banklarida aktivlar portfeli samaradorligi to'g'risidagi axborotlarni haqqoniy va o'z vaqtida taqdim etish mexanizmining yo'lga qo'yilmaganligi bank Boshqaruvi tomonidan mavjud muammolarni tezkor hal etish bo'yicha chora-tadbirlar ishlab chiqilishiga to'sqinlik qiluvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Shu sababli, tijorat banklari aktivlarining samaradorligini ta'minlashda aktivlarni joylashtirish bo'yicha tarkibiy tuzilmalar faoliyatiga qo'yiladigan talablarni kuchaytirish katta ahamiyat kasb etadi. Mazkur vazifani amalga oshirish maqsadida banklar oldiga bank Kengashi tomonidan bank Boshqaruvi raisi va a'zolari, ichki audit bo'limi rahbarlarining bank aktivlari, kredit va investitsiya portfellari, daromadlilik va likvidlilik ko'rsatkichlari holati bo'yicha hisobotlarini har chorakda muntazam ravishda ko'rib chiqish va zarur hollarda ta'sirchan choralarni belgilab, ularni amaliyotga tatbiq etish majburiyati yuklatilgan. Shu bilan birga, aktivlarni diversifikatsiya qilish, kredit

portfelini sog'lomlashtirish va tavakkalchiliklarni samarali boshqarishni ta'minlash maqsadida har bir bankda bevosita bank Kengashiga bo'ysunuvchi Tavakkalchiliklarni nazorat qilish qo'mitalari tashkil etilgan. Tijorat banklarida aktivlar samaradorligini oshirishning iqtisodiy masalalari, avvalo, bank aktivlarini maqbul tarzda joylashtirish va ularning holatini doimiy monitoring qilish jarayoniga qat'iy va aniq talablar qo'yishni nazarda tutadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 12-maydagi PF-5992-sonli "2020–2025-yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida"gi farmoni // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 13.05.2020-y., 10.06.2022-y., 06/22/152/0507-son. <https://lex.uz/docs/-4811025>
2. Jukov A.I. Bankovskaya sistema Rossii. – M.: Prospekt, 2009. – 186-b.
3. Electronic Banking Group Initiatives and White Papers. – Basel Committee for Banking Supervision. – Basel, October 2000. – 27 p.
4. <http://www.bis.org> – sayti ma'lumotlari asosida tayyorlangan.
5. Konyagina M.N., Klishina Ya.A. Voprosi sovershenstvovaniya podxodov k otsenke kreditosposobnosti // Dengi i kredit. – M., 2015. – №10. – B. 67–68.
6. Sh. Abdullayeva. Mijozning moliyaviy holatini baholashda zamonaviy yondashuv // Bozor, pul va kredit. – T.: 2017. – №4. – B. 39.
7. Tashmatov Sh.X. O'zbekistonda bank tizimining shakllanishi va rivojlanishi. Doktorlik dissertatsiyasi. – T.: 2006. – B. 16.
8. "Tijorat banklarida aktivlar sifatini tasniflash va aktivlar bo'yicha ehtimoliy yo'qotishlarni qoplash uchun zaxiralar shakllantirish hamda ulardan foydalanish tartibi to'g'risida"gi Nizom. O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligida 2015-yil 14-iyulda 2696-son bilan ro'yxatga olingan. – T.: "O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami", 2015-yil 20-iyul, 28-son.

muhandislik & iqtisodiyot

*ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal*

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. May. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100